

U-HJÄLPEN UR DANSK SYNVINKEL

Av folketingsmannen och författaren HANS JØRGEN LEMBOURN

Den konservativa folketingsmannen och författaren Hans Jørgen Lembourn redogör i denna artikel för den form av u-landspolitik, som Det konservative Folkeparti har gjort sig till talesman för i det danska folkettinget. Vi i den rika världen har 20 års frist, menar författaren. Demagogi och röstfiskeri i u-landsfrågan har vi inte råd med: "Det är inte en fråga om politiska attityder utan en fråga om att överleva."

värde. Högerkonservatismen har alltid haft en svaghet för chauvinism, medan liberalkonservatismen aldrig uppfattat nationen som en gemenskap som kan vara sig själv nog. Det var karaktäristiskt för nationalliberalismen att den samtidigt var skandinavism och att den strävade efter ett gemensamt nordiskt motstånd mot det aggressiva Preussen. Det var karaktäristiskt för Christmas Möllers utrikespolitik, att han under trettioalet försökte få Danmark i en allians av demokratiska stater mot nazismen.

Det nationella draget hos de liberalkonservativa har efter nederlaget 1864 tagit sig uttryck i en europeisk och atlantisk hållning. Just genom att arbeta för att skapa respekt för den danska nationens egenskaper ute i världen, kunde man — genom deltagande i internationella organisationer — bevara sin egen. Danskt deltagande i NATO måste upplevas som självklart av liberalkonservatismen, liksom ett deltagande i ett kommande förenat Europa kommer att bli det.

Socialdemokraterna var — tvärtom — fram till andra världskrigets slut ointresserade av en plats i internationella sammanhang. Man

Att vara nationell betyder att man kämpar för att bevara sitt lands kulturella egenart och dess ekonomiska och politiska självständighet. Det betyder däremot inte detsamma som att vara nationalistisk, som i allmänt språkbruk fått betydelsen att övervärdera den egna nationens

ansåg de sociala problemens lösning viktigare, och de upptog alla dess krafter. Dessutom var man påverkad av marxismens tankegångar att utrikespolitik bara kunde ha betydelse om den kunde tjäna som murbräcka för socialismen.

Då de konservativa i England be-segrades i valet 1905 och man i stället fick en koalition av labour och liberala, avstannade samtidigt den våldsamma utrikespolitiska aktivitet, som hade präglat England under hela 1800-talet. Men efter det andra världskriget förstod arbetarpartierna nödvändigheten av en utåtriktad hållning. Det var kommunismen, som tvang dem till ett internationellt engagemang, och därmed blev konservatismens generationslånga krav på en icke-neutral allianspolitik äntligen genomförd.

Det kan vara lämpligt att dela upp efterkrigstiden i tre perioder: (1) Från 1945 till 1948 dominerades debatten av europatanken. Den stora förödelsen, och önskan att fylla ut det politiska tomrum, som följde efter kriget, inspirerade naturligt en europarörelse. Det är inte att undra på att det var en konservativ politiker, som mer än någon annan agiterade för en europeisk integration: Churchill, vars berömda tal var en väsentlig orsak till upprättandet av västunionen, kol- och stålunionen och den gemensamma marknaden. Dansk konservatism var allvarligt intresserad, men det var ännu inte politiskt

gångbart att intressera allmänheten för ett engagemang.

(2) Från Berlinkrisen 1948 och provstoppsavtalet mellan USA och Sovjet 1963 skedde en förändring. NATO bildades och Danmark anslöt sig. I denna andra period var det öst-väst-problemet som dominerade. Den utrikespolitik, som fördes i de flesta europeiska länder och i USA, var klart konservativ. Man enades om ett gemensamt försvar mot den kommunistiska aggressionen, gemensamma marknaden blev verklighet, och EFTA skapades med motiveringen att man genom en gemensam aktion snabbare kunde förena de två marknadsblocken.

Under den andra perioden blev storkrigen omöjliga. Man nådde inte fram till en verklig fred mellan öst och väst, men till en "krigsrisk fred". Maktbalansen stoppade aggressionen från båda sidor, och förr eller senare måste den leda till en avspänning. Sovjet var på väg tillbaka till Europa, en liberalisering av systemet var på väg att slå igenom, och det blev mer och mer tydligt att Sovjet önskade ryggen fri, så att man kunde få tid och krafter att bygga upp ett försvar mot Kina. För eller senare måste Sovjet glida in i den atlantiska alliansen och få sina gamla kapitalistiska motståndare till allierade.

(3) Den tredje perioden sträcker sig från provstoppsavtalet 1963 och domineras av nord-syd-problemet. Avtalet ändrade "krigsriskfreden"

till en avspänningsfred. U-landsfrågan har blivit avgörande. De politiska brännpunkterna har flyttats från Paris, Berlin och London till Kongo, Vietnam, Pakistan-Indien, Kina.

Under denna period har de världspolitiska konflikterna principiellt ändrat karaktär. Vi börjar förstå, att konflikten mellan de nordliga rika länderna och de södra fattiga håller på att bli mer desperat än t. o. m. öst-väst-konflikten någonsin varit. Utmaningen är dessutom densamma för atlantländerna som för Sovjet och Östeuropa. Utöver u-landsproblemet möter Sovjet samma kolonifrigörelsekrav från Kina vad beträffar de sibiriska områdena, som västländerna fick möta under första hälften av 1900-talet. Sovjet är idag världens största kolonialmakt. Kina kommer att ställa krav på bestämmanderätt över stora delar av södra Sibirien, som man påstår att Sovjet ockuperat. Spänningen längs den sovjetkinesiska gränsen kommer att tillta och möjligtvis leda till en väpnad konflikt innan många år gått.

Västländerna har någorlunda löst sina kolonialproblem; i gengäld står de inför den största sociala utmaningen i världshistorien. Motiven för en u-landsinsats är många. Genom vår uppfostran till en social-etisk syn på människan har det blivit naturligt att föra vidare välfärdsidén till andra folkslag. Och av säkerhetsskäl är det nödvändigt.

Befolkningsutvecklingen

Jämför man befolkningsutvecklingen i vår tid med perioden från vår tidsräknings början och fram genom medeltiden får man ett skrämmande intryck av utvecklingens acceleration. Man räknar med att vid Kristi födelse fanns det ca 250 miljoner människor på jorden. Det tog omkring ett halvt årtusende att fördubbla antalet.

År 1900 fanns det 1 620 miljoner människor och 1960 hade siffran ungefär fördubblats: 3 000 miljoner. Under loppet av de sista 60 åren har alltså mänskligheten fördubblats; något som tidigare skett mellan år 1 och 1650. Om utvecklingen fortsätter som hittills, kommer det att finnas 7 000 milj. människor år 2000.

Den avgörande orsaken till den våldsamma stegringstakten är dödlighetens nedgång. Den stagnation, av fruktbarheten som man samtidigt konstaterat i Västeuropa och Nordamerika har inte på långt när kunnat balansera verkningarna av de medicinska framstegen. Om sänkningen av dödligheten fortsätter i u-länderna, och om fruktbarheten förblir oförändrad — båda förmodandena är realistiska — kommer jordens befolkning att genomsnittligt växa med 2 à 3 procent om året eller med ca 100 miljoner. Den årliga tillväxten motsvarar alltså Storbritanniens och Frankrikes samlade befolkning.

Detta betyder att Europa under de närmaste 40 åren kommer att

få en tillväxt på ca 350 miljoner, Amerika på 130 miljoner, Afrika på 400 miljoner och Asien på 2 500 miljoner. Tillväxten är alltså starkast i de områden där hungersnöden redan nu är akut.

Denna katastrofsituation har åter gjort prästen och ekonomen R. T. Malthus' teorier moderna. År 1798 skrev han sin berömda bok *The Principle of Population*, i vilken han hävdade att krig, hungersnöd och epidemier var en naturnödvändighet för att få befolkningstakten i balans med livsmedelsproduktionen. Det var då en alltför pessimistisk bedömning. Idag har det emellertid uppstått en grupp neo-malthusianare, som upprepar profetens synpunkter. Mot den står anti-malthusianerna, som hävdar att man faktiskt mycket väl kan föda 50 miljarder människor på jorden och att det alltså inte är någon fara på färde under en lång tid.

Ingen av grupperna har rätt. Å ena sidan finns det ännu hopp om att man skall kunna rädda situationen, å andra sidan är det utslutet att man skall kunna föda 50 miljarder människor. Men det är uppenbart att om de rika nationerna inte nu för en verkligt effektiv u-landspolitik, slutar utvecklingen i en global katastrof.

Får vi inte under loppet av högst tjugo år en balans mellan mat och munnar, kommer svälten att ingå allians med den nynationalism, som naturligt nog präglar de gam-

la kolonialområdena, och alliansen kommer att bli en hatets allians vänd mot de rika nationerna på norra halvklotet. Ett atombeväpnat Kina i spetsen för 3—4 miljarder utsvultna eller halvsvultna asiater och afrikaner kan föra till ett tredje världskrig eller till en folkvandring, som skulle krossa västkulturererna på samma sätt som den nord-europeiska folkvandringen ödelade den romerska kulturen.

Många misslyckanden

För liberalkonservatismen kan det inte vara någon tvekan om nödvändigheten av en u-landspolitik, som är långt mera omfattande än den som hittills förts. Dels måste den ses som en social konsekvens av den liberala konservatismens starka socialpolitiska hållning, dels som en tillämpning av den positiva inställningen till försvaret. En rad av de former för u-landspolitik, som man hittills praktiserat har dessvärre visat sig mindre lyckade. Det är nödvändigt att man för en u-landsvänlig handelspolitik genom att öppna portarna för import av råvaror, industri- och livsmedelsprodukter som u-länderna producerar, och genom att erbjuda långtidskontrakt med fasta priser för dessa varor, så att de fattigare länderna kan tjäna den åtråvärda valutans och mera grundligt planlägga sin ekonomiska uppbyggnad. Men dessvärre hindrar de rika nationernas egna valutaproblem en tillräcklig insats på detta område.

Man kan ge lån till industrialiseringsprocessen i u-länderna och en vidsträckt långgivning på mycket gynnsamma villkor bör utvidgas alltmer men man måste medge att redan nu en del av u-länderna på nytt fått betalningsproblem. Mer än hälften av den hjälp Indien hittills fått går till avbetalningar och räntor för tidigare lån.

Man kan i stället skänka kapital, men dels värjer sig många u-länder mot gåvor, som kan göra dem politiskt beroende av givarna, dels lider de rika länderna själva av kapitalbrist som en följd av den andra industriella revolutionens stora investeringsbehov. Så inte heller denna insats tycks bli tillräcklig.

Man kan skicka ut experter, och mycket gott har uppnåtts på den vägen, men det har också medfört besvikelser bland annat därför att den nödvändiga utbildningsmiljön saknats och man därför inte kunnat utnyttja och arbeta vidare med den erbjudna expertisen. Man har tagit emot tusentals unga studerande från u-länderna vid Sovjets och västvärldens universitet och högre läroanstalter och många har vänt hem och vidarebefordrat sina kunskaper. Men alltför många har inte velat resa tillbaka. För närvarande arbetar inte mindre än 5 000 turkiska läkare i Europa och USA. De vill inte resa hem. Förhållandena är för goda där de är, och för litet tilltalande i deras hemland. I verkligheten har denna u-landsinsats

således lett till motsatt resultat än det planerade; man har berövat Turkiet en del av dess begåvningar. Dessutom upplever man tyvärr ofta att de hemvändande experterna inte använder sina nyförvärvade kunskaper som tänkt var utan hellre ägnar sina krafter åt en politisk eller administrativ karriär.

Till alla dessa svårigheter kommer de kulturella barriärerna. Religiösa och kulturella tabun, tusenåriga kulturmönster, möter västvärldens civilisation med djup skepsis. Djupast sett är u-landsproblemet mindre ett tekniskt-ekonomiskt än ett psykologiskt-kulturellt problem. För att kunna föra vårt *know-how* till u-länderna, måste vi samtidigt finna ett sätt att låta motstridiga kulturmönster mötas i en harmonieringsprocess som resulterar i att den lokala kulturen bevaras, samtidigt som levnadsstandarderna stiger.

Utbildning först

Resultatet av alla dessa svårigheter och besvikelser man utstått, har blivit att den moderna konservatismen har krävt att man i första hand satsar på utbildning och att man genom att sätta upp en mycket större utlandskår av unga frivilliga startar en "utbildningsvåg" i u-länderna. Bara genom att lägga utbildning "i botten" kan man omsätta investeringarna från västländerna i livskraftig produktion, få det tekniska kunnandet att beröra hela samhället och öppna de afri-

kanska, asiatiska och latinamerikanska befolkningarnas sinnen för västerländsk teknik.

En dansk u-landskår har nu skapats och skall under loppet av ett par år växa till 400 frivilliga. Detta antal bör bara vara preliminärt. Man har redan gjort vissa erfarenheter, och man kan konstatera att de frivilligas insats har varit en stor framgång. Man har skapat en förtroendefull kontakt, man har löst en lång rad konkreta uppbyggnadsuppgifter, man har fört de familjepolitiska tankarna vidare, och man har vänt hem med en insikt i u-landsproblemets karaktär och med en sådan förståelse för situationens allvar, att den nödvändiga förståelsen hemma för en ständigt ökad insats skapas.

Vissa mindre ändringar i det praktiska arbetet kommer att göras. Man bör sända ut fler regionalledare, så att de frivilliga snabbare kommer i gång och lättare anpassar sig till den nya situationen. Deltagarna bör få ett större belopp än 6 000 dkr till sitt förfogande, då de återvänder hem. Cirka det dubbla kan förefalla rimligt. En kort utbildningsperiod i u-landet skulle vara nyttig. Språkförberedelserna bör utbyggas. Kännedom om språket är nödvändig för att man ska få den kontakt, som är en förutsättning för hela den övriga insatsen. Om fredskåristerna önskar förlänga sin vistelse med ett år utöver de kontrakterade två åren, bör de kunna få åka hem på se-

mester innan det tredje året börjar.

Man bör överväga om man inte skulle försöka sig på en mer massiv insats på ett enda område, dvs. att man samtidigt som man sätter igång ett industriellt eller agrikulturellt projekt, baserat på privata eller statliga investeringar, börjar en utbildningskampanj med hjälp av frivilliga i området kring projektet och slutligen sänder gratis livsmedel till befolkningen i det aktuella området, så att man kan uppnå en sådan standard att befolkningen blir i stånd att arbeta effektivt på projektet.

Enprocentshjälpen orealistisk

Allt detta kräver pengar. Det danska folketinget har beslutat att man snarast skall skänka en procent av nationalprodukten till u-landshjälp. Man hoppas att detta mål skall kunna uppnås år 1970.

Det är emellertid tänkbart att man redan före denna tidpunkt har kommit att skänka mer än en procent, men man måste ha klart för sig, att det är både farligt och orealistiskt att försöka skapa ett u-landsprogram efter ett slumpmässigt valt belopp, som absolut skall användas, i stället för efter det som måste vara avgörande: behovet av hjälp och Danmarks möjligheter att skaffa tillräckligt kvalificerad personal för att lösa uppgifterna.

För det första måste det bli u-länderna själva, som bestämmer vilka uppgifter man önskar hjälp med och för det andra är det helt

avgörande både politiskt och praktiskt att de institutioner, som administrerar insatsen, kan planera och förbereda dem så grundligt att inga allvarliga misstag sker. Man måste ha klart för sig att allmänheten har en kritisk hållning gentemot mycket av u-landsarbetet, och blir resultaten för nedslående, kommer det att vara svårt att skapa politiskt underlag för anslag. Man skulle kunna säga att det finns ju inget som hindrar att Danmark omedelbart anslår en procent av nationalprodukten och låter det belopp, som man inte själv kan utnyttja, överföras till de internationella institutioner som multilateralt administrerar u-landshjälp. Visst kan man det. Men om det ändå knappast är realistiskt, är det dels därför att det finns en utbredd skepsis gentemot internationell administration — det finns för många exempel på förspild och dyr byråkrati — och dels därför att grunden i u-landsinsatsen bör vara utbildning, och den byggs bäst upp i ett ömsesidigt förhållande mellan hjälparlandet och u-landet. Utbildningshjälpen förutsätter en kulturell harmonisering, som bara kan skapas, om t. ex. Danmark koncentrerar sig på några få u-länder och genom en ständigt förbättrad kontakt med den lokala befolkningen efterhand lär sig de kulturella motsättningar och de immateriella värden, som skall sammansmäl-

tas med vår tekniska civilisation. Slutligen finns det ett tredje skäl att föredra den bilaterala hjälpen. I en demokrati är det en förutsättning för att partierna skall kunna föra en viss politik, att allmänheten vill det. Detta förutsätter vidare, att väljarna förstår varför den aktuella politiken är nödvändig. En anti-u-landshållning kan bli följden av bristande kunskap om situationen. Genom fredskåristernas arbete och deras rapporter, när de kommit hem, förbereds den politiska mognaden. Inga argument är starkare än erfarenhetens.

I övrigt kan det på lång sikt bara öka effektiviteten av den samlade internationella u-landsinsatsen, om den förs på många olika plan, allt efter hjälparlandets uppfattning och förmåga. Vi kommer alla att göra både goda och dåliga erfarenheter, och till sist kommer man att finna den kombination av insatser, som leder till de bästa resultaten.

Vår u-landspolitik bör hållas fri från demagogi och partipolitisk taktik. Man kan vara oenig om de metoder, som skall användas, och denna oenighet bör utsättas för en politisk debatt. Men inget parti får driva röstfiskeri i frågan och därmed riskera att skada arbetet för dem, som har satt som sitt mål att göra u-landshjälpen till en allmän angelägenhet. Det är inte en fråga om politiska attityder, utan en fråga om att överleva.